

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Медичний факультет
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

Основи дефектології
підготовки бакалавра

Луцьк – 2026

Силабус освітнього компонента «Основи дефектології» підготовки бакалавра

Розробник: Грейда Н.Б., доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії ВНУ ім. Лесі Українки, кандидат педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

Грейда Н.Б.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної терапії та ерготерапії

протокол № 6 від 21 січня 2026 р.

Завідувач кафедри:

Андрійчук О. Я.

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань: 22 Охорона здоров'я	вибірковий
Кількість годин/кредитів <u>150/5</u>	Спеціальність: 227- Терапія та реабілітація	Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>6</u>
ІНДЗ: <u>немає</u>	Освітньо-професійна програма: Ерготерапія	Лекції 10 год.
		Практичні заняття 20 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 10 год.
	Освітній ступінь: Бакалавр	Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП - Грейда Наталія Богданівна

Науковий ступінь - кандидат педагогічних наук

Вчене звання - доцент

Посада - доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Контактна інформація - +380669522036 Greida.Natalja@vnu.edu.ua

Дні занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ:

<https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація курсу

Освітній компонент «Основи дефектології» розглядає особливості психофізичного розвитку дітей, які мають варіанти порушення розвитку різної важкості. В освітньому компоненті представлено методи навчальної та психо-корекційної роботи з дітьми із порушеним психофізичним розвитком. Важливим є розуміння принципів інклюзії, міждисциплінарної взаємодії та етичних засад роботи з особами з інвалідністю. Актуальність вивчення освітнього компонента зумовлена зростанням кількості осіб з особливими освітніми потребами та необхідністю забезпечення якісної інклюзивної підтримки.

В освітньому компоненті буде розглянуто теоретико-методологічні основи дефектології як науки, її історичний розвиток і сучасні напрями. Вивчаються класифікації порушень розвитку (інтелектуальні порушення, порушення мовлення, слуху, зору, опорно-рухового апарату, розлади аутистичного спектра, комплексні порушення тощо), особливості психічного та фізичного розвитку осіб із різними видами порушень, структура первинного та вторинного дефекту. Аналізуються механізми компенсації, соціальної адаптації та інтеграції, принципи корекційно-розвиткової роботи. Значна увага приділяється ролі фахівця з ерготерапії та фізичної терапії у міждисциплінарній команді, плануванню індивідуальної програми супроводу, оцінюванню функціонального стану та створенню безбар'єрного середовища.

2. Метою освітнього компонента «Основи дефектології» є формування системи теоретичних знань та розуміння структури порушень, організації та прогнозування особливостей розвитку осіб з осіб із психофізичними порушеннями, практичних вмінь та навичок здобувачів щодо компенсації або відновлення функцій, добирати адекватні методи втручання та формувати індивідуалізовані програми підтримки. Для майбутніх фахівців це є підґрунтям професійної компетентності, толерантності та ефективної комунікації з пацієнтами/клієнтами з інвалідністю та їхніми родинами.

Завдання освітнього компонента «Основи дефектології» є:

- опанувати теоретико-методологічними основами дефектології як науки;
- знати історичний розвиток і сучасні напрями розвитку дефектології;
- вивчити класифікації порушень розвитку (інтелектуальні порушення, порушення мовлення, слуху, зору, опорно-рухового апарату, розлади аутистичного спектра, комплексні порушення тощо);
- знати особливості психічного та фізичного розвитку осіб із різними видами порушень;
- засвоїти структуру первинного та вторинного дефекту;
- опанувати механізми компенсації, соціальної адаптації та інтеграції, принципи корекційно-розвиткової роботи;
- знати роль фахівця з ерготерапії та фізичної терапії у міждисциплінарній команді;
- вміти спланувати індивідуальні програми супроводу;
- оцінювати функціональний стан та створювати безбар'єрне середовища.
- визначити загальні підходи до вибору необхідної оздоровчої технології для корекції осіб з інвалідністю;
- знати основи патології, впливи природних чинників на здоров'я людини;
- демонструвати вміння ефективно проводити професійну діяльність, застосовуючи сучасні науково-доказові дані.

Набуті знання й уміння формують загальні компетентності (аналітичне та критичне мислення, соціальна відповідальність, комунікативні навички, професійна етика) та спеціальні компетентності, зокрема здатність оцінювати психофізичний розвиток, планувати та реалізовувати програми підтримки, інтегрувати дефектологічні знання в практику ерготерапії, адаптувати середовище під індивідуальні потреби та сприяти соціальній інтеграції клієнтів.

3. Soft Soft skills. Матеріал ОК формує такі навички:

- Емпатія та пацієнт-центрований підхід.
- Міжпрофесійна співпраця (teamwork)
- Критичне мислення та прийняття рішень
- Навички самоорганізації й тайм-менеджменту
- Професійна етика та відповідальність
- Навички навчання впродовж життя (Lifelong learning)

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Принципи дієтології і нутриціології						
Тема 1. Дефектологія як галузь наукового знання	28	2	2	22	2	ДС РМГ/5
Тема 2. Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини	30	2	4	22	2	ДС РМГ/5
Тема 3. Особливості розвитку дитини з порушеннями слуху та вадами зору	30	2	4	22	2	ДС РМГ/5
Тема 4. Особливості розвитку дитини з порушенням опорно-рухового апарату	32	2	6	22	2	ДС ДБ РМГ/5
Тема 5. Особливості розвитку дитини з розладами аутистичного спектру	30	2	4	22	2	ДС РМГ/5
Всього годин / Балів	150	10	20	110	10	200

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота здобувача, РМГ – робота в малих групах.

Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів освіти – основний вид засвоєння навчального матеріалу. Під час самостійної роботи здобувач освіти опрацьовує теоретичний матеріал, виконує індивідуальні завдання, тощо. Самостійна робота здобувачів освіти оцінюється під час поточного контролю та підсумкового контролю.

1. Характеристика напрямів дефектології та зв'язок з іншими науками.
2. Розуміння норми та аномалії у психофізичному розвитку особистості.
3. Поняття про нормальний та порушений розвиток.
4. Вміти проаналізувати клінічну картину, етіологію та патогенез порушеного розвитку на прикладі окремого випадку.
5. Причини порушення слуху. Класифікація порушень слуху.
6. Закономірності психічного розвитку глухих і слабочуючих дітей.
7. Особливості психофізичного розвитку осіб з вадами слуху.
8. Класифікація порушень зорової функції та причини її виникнення.
9. Закономірності психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
10. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
11. Етіологія порушень опорно-рухового апарату.
12. Особливості психофізичного розвитку осіб з порушенням опорно-рухового апарату.
13. Особливості психофізичного розвитку дитини з ДЦП.
14. Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку.
15. Етіологія розладів аутистичного спектру.
16. Особливості психофізичного розвитку аутистичних дітей.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, порядності та толерантності.

Вивчення вибіркового освітнього компонента передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення занять є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти не повинні спізнюватися на заняття, дотримуватись правил техніки безпеки, мати засоби індивідуального захисту та спецодяг.

До початку курсу необхідно встановити на мобільні пристрої або ноутбуки застосунки Microsoft Office 365 (Teams, Forms, One Note), зареєструватись на [платформі](#) дистанційного навчання ВНУ імені Лесі Українки для проходження тестування та роботи з доступними матеріалами курсу. Вхід для активації облікового запису відбувається через корпоративну пошту з доменом – @vnu.edu.ua.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до [Положення](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти спеціальностей «Медицина», «Фармація», «Стоматологія», «Терапія та реабілітація» Волинського національного університету імені Лесі Українки.

В освітньому процесі застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала та 4- бальна шкала. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу.

Оцінювання поточної успішності здійснюється на кожному занятті за 4-бальною

шкалою (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно»).

– 5 («відмінно») – здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– 4 («добре») – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

– 3 («задовільно») – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

– 2 («незадовільно») – здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Оцінювання здійснюється згідно [Положення](#) про електронний журнал.

У разі переходу на дистанційне навчання викладання освітнього компоненту відбувається відповідно до [Положення](#) про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Політика академічної доброчесності регламентується чинними законодавчими актами України та внутрішніми документами університету: [Кодексом академічної доброчесності ВНУ ім. Лесі Українки та Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки](#), які встановлюють загальні засади, цінності, принципи, настанови та правила етичної поведінки осіб, які навчаються в Університеті, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності, а також забезпечують дотримання принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. У разі пропуску заняття здобувач освіти зобов'язаний його відпрацювати у повному обсязі за графіком відпрацювання згідно з [Положенням](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти спеціальностей «Медицина», «Фармація», «Стоматологія», «Терапія та реабілітація» Волинського національного університету імені Лесі Українки.

У разі порушення дедлайнів виконання завдань, без поважних причин, робота може оцінюватися на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності).

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. Визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, забезпечується відповідно до Порядку визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки Також здобувачі вищої освіти мають право на зарахування певної кількості балів, відповідно до [Положення](#) про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали. Не передбачені.

V. Підсумковий контроль

Форма контролю – залік. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом. Залік виставляється за результатами поточної роботи здобувача за умови, що здобувач виконав ті види навчальної роботи, які визначено цим силабусом. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

У дату складання заліку викладач записує у відомість суму балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 200 балів).

У випадку, якщо здобувач набрав менше, ніж 120 бали, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Організація та порядок проведення підсумкового контролю відбувається у відповідності до [Положення](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти спеціальностей «Медицина», «Фармація», «Стоматологія», «Терапія та реабілітація» Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Терміни проведення підсумкового контролю, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом екзаменаційної сесії.

У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів підсумкового контролю.

Повторне складання підсумкового контролю допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
170–200	Зараховано
150–169	
140–149	
130–139	
120–129	
1–119	Незараховано (необхідне перескладання)

Питання до форми контролю

1. Предмет та завдання дефектології.
2. Галузі дефектології.
3. Міжпредметні зв'язки дефектології з іншими науками.
4. Історія розвитку дефектології.
5. Історичні етапи розвитку дефектології в Україні.
6. Психолого-педагогічний супровід дитини з інвалідністю в інклюзивному класі.
7. Внесок Л.С. Виготського у розробку дефектології та спеціальної психології.
8. Сучасна проблематика дефектології в Україні.
9. Сучасний етап розвитку дефектології.
10. Процес компенсації та резервні можливості вищої нервової діяльності.

11. Розуміння норми та аномалії у психофізичному розвитку особистості.
12. Перетворення «мінусу» дефекту в «плюс» компенсації.
13. Закономірності дизонтогенезу (загальні, модально-специфічні, модально неспецифічні).
14. Критичні періоди та чинники порушення психофізичного розвитку (внутрішньоутробний період, пологи, критичні періоди новонародженого).
15. Чинники, пов'язані із протіканням пологів (передчасні або протерміновані пологи; зтяжні чи стрімкі пологи, загалом – ускладненні, довгий безводний період під час пологів, пологові травми- ішемія, гіпоксія, ішемічно-гіпоксичне ураження ЦНС тощо).
16. Чинники, пов'язані з періодом раннього дитинства: хвороби, перенесенні в ранньому дитинстві (менінгіт, енцефаліт, кір, скарлатина тощо); інтоксикації, зокрема, лікарськими препаратами; травматичні ураження, зокрема, черепно - мозкові травми, пухлинні процеси, хронічні соматичні захворювання.
17. Психосоціальні –психологічні та чинники найближчого соціального оточення, які можуть ускладнювати порушений розвиток.
17. Принципи психологічної діагностики дітей з особливими потребами.
18. Методи психологічної діагностики дітей з особливими потребами (спостереження, опитування, тестування, аналіз продуктів діяльності).
19. Вимоги до складання психолого-педагогічного заключення та основні його складові.
20. Організація діагностичної роботи в діяльності психолого -медико -педагогічних консультацій.
21. Поняття «особа з інвалідністю», «інвалідність», параметри оцінки ступеня інвалідизації людини.
22. Бар'єри, які ставить перед людиною інвалідність.
23. Моделі реабілітації людей з інвалідністю (медична, соціальна, політична, модель «культурного плюралізму»).
24. Основні напрямки виховання і навчання дітей з інвалідністю.
25. Причини порушення слуху. Класифікація порушень слуху, групи осіб з вадами слуху.
26. Закономірності психічного розвитку глухих і слабочуючих дітей.
27. Особливості психофізичного розвитку осіб з вадами слуху (порушення моторики, перцептивні особливості, особливості уваги, пам'яті, мовлення, інтелектуальної сфери, емоційно-вольової сфери, особистісні особливості, особливості міжособистісних взаємин).
28. Складні форми порушень у дітей з вадами слуху (комбіновані вади із порушеннями зору, затримкою психічного розвитку, ЦП, порушенням поведінки, порушенням мовлення).
29. Засади корекційно-розвивальної роботи із дітьми, які мають вади слуху.
30. Класифікація порушень зорової функції та причини її виникнення.
31. Закономірності психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
32. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
33. Компенсаторні можливості дітей з вадами зору.
34. Особливості психофізичного розвитку осіб з порушенням опорно -рухового апарату.
35. Особливості психофізичного розвитку дитини з ЦП.
36. Етіологія розладів аутистичного спектру.
37. Рання діагностика аутизму.

38. Особливості психофізичного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру.
39. Особливості корекційної роботи з дитиною з розладами аутистичного спектру.
40. Техніки, які застосовуються під час терапії сенсорних розладів дітей з розладами аутистичного спектру.

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Гребенюк Т. М. Реабілітація людей з порушеннями зору: аналіз ситуації. Матеріали Міжнародного проекту «Підтримка реабілітації людей з інвалідністю, які отримали травми внаслідок війни». 2023. 56 с. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/reabilitatsiya-lyudey-z-porushennyamy-zoru-analizsytuatsiyi>
2. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
3. Костенко Т.М., Гошовський В.І. Орієнтування у просторі незрячих дітей та дітей з порушеннями зору : методичні рекомендації. Харків, 2023. 112 с.
4. Основи реабілітації людей з порушеннями зору : навч.-метод. посіб. [Прина Сасіна, Тетяна Гребенюк, Євгеній Свет та ін.]. Київ, 2025. 168 с. <https://gud.rv.ua/book-pdf/>

Додаткова

1. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з вадами зору: методичний посібник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. 80 с.
2. Грейда Н.Б. Основи ерготерапії: навчально-методичний посібник. Луцьк, 2023. 193 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/23195/1/ergoter23.pdf>
3. Дерень О., Пруська А., Рибак Ю. Діти із синдромом Дауна: факти, навчання, допомога. –Київ.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015. 21с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Модульний навчальний посібник для студентів ВНЗ за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія». К.: Центр навчальної літератури, 2019. 304 с.
5. Компанець Н.М., Луценко І.В., Коваль Л.В. Навчально-методичний посібник «Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ». К.: Видавнича група «Атопол», 2018. 100с.
6. Начинова О. В., Траченко О. О. Діагностика дислексії у дітей молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019. С. 58-63.
7. Некраш Л. М. Особливості розвитку дітей із синдромом Дауна у ранньому віці. Теонія та методика навчання. 2019. Вип. 18. Т.3. С. 115-118.
8. Сасіна І. О., Гребенюк Т. М., Медведок Л. Г. Ключові положення міжнародної політики щодо реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування / *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : збірник наукових праць. К., 2023. Вип. 44. С. 73—82. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41793>
9. Сасіна І. О., Паламар О. М., Гребенюк Т. М., Купріянова Т. О., Медведок Л. Г. Удосконалення системи соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців, які отримали 166 порушення зору внаслідок бойових дій / *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ, 2022. Вип. 88. С. 177-181. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.35>
10. Свет Є. Тактильні смуги — доступність відкритих громадських просторів для людей з порушеннями зору. К., 2023. 36 с. URL: <https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/MethodicalRecommendation.pdf>

11. Свет Є. О. Супровід людей із порушеннями зору: методичні рекомендації. Київ, 2023. 144 с.
12. Технічні засоби в реабілітації : навчальний посібник до практичних занять з дисципліни «Технічні засоби в реабілітації» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 227 Терапія та реабілітація / авт.-уклад. : Д. В. Ванюк, А. М. Гурєєва. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. 164 с.
13. Швесткова О., Свєцена К. та кол. Ерготерапія: Підручник. Київ, Чеський центр у Києві, 2019. 280 с. https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/778698/mod_resource/content/.pdf
14. Kostenko, T., Petrykina, A., Los, O., Legkiy, O., Palamar, O., Popovych, I. Psychological and pedagogical experiment of research into the rehabilitation impact of typhlo devices on the formation of people with visual impairments. Amazonia Investiga. 2022. 11(52). P.175-185. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.52.04.19>

Інтернет-ресурси

15. Реабілітація людей з порушеннями зору: огляд моделі https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-11/rehabconf_model_17-11-2023.pdf
16. <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/PP-2.1.2.05-1-Defektolohiia.pdf>
17. База даних PsycINFO Американської психологічної асоціації <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
18. Бібліографічна база даних Scopus <https://www.scopus.com>
19. Електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>